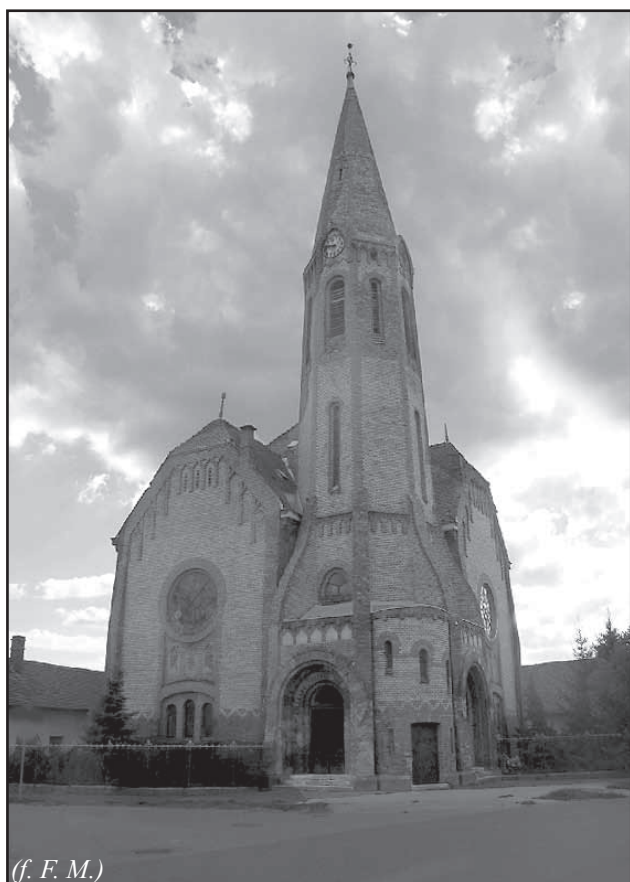

BORSOS JÓZSEF — A SUSÁNI REFORMÁTUS TEMPLOM

(f. F. M.)

Hódmezővásárhely a 19. század végén az ország legnépesebb városai közé tartozott, ráadásul a lakosság zöme református vallású volt, mégis csupán két református templom állt a városban – mindkettő a belvárosban. A tarthatatlan helyzetre már a század közepén próbáltak megoldást találni – a külvárosokban újabb templomokat építeni – ez azonban történelmi-pénzügyi okok miatt végül csak a századfordulóra válhatott valóra. Először Újvároson, később Tabánban, utoljára pedig Súsányban emeltek templomot – az elsőt Sándy Gyula, az utóbbi kettőt pedig Borsos József tervei szerint.

Borsos József 1875-ben született Hódmezővásárhelyen, majd 1898-ban szerzett építészeti oklevelet a Királyi József Műegyetemen. A diploma megszerzése után állami ösztöndíjjal beutazta Németországot és rövid ideig Münchenben dolgozott. 1899-ben visszatért Budapestre, ám a nagyváros zajától igyekezett vidékre menekülni – így 1903-ban elfogadta szülővárosa ajánlatát és városi főmérnök lett. Még ebben az évben megtervezte a Tabánba szánt templomot, amely 1905-ben fel is épült. 1908-ban azonban Debrecen városa is meghívta főmérnöknek, amit szintén elfogadott, és ettől kezdve haláláig a civis városban élt.

Nem feledkezett meg azonban Vásárhelyről sem, amelynek legékeesebb bizonyítéka, hogy 1909-ben elkészítette a susányi református templom terveit, ami a város egyik legszebb, országos viszonylatban is híres épülete lett. Hírnevét elsősorban rendhagyó alaprajzának és gyönyörű, szecessziós homlokzatának köszönheti.

Borsosnak a Klauzál és a Sugár (ma Tornyai János) utca

sarkán lévő apró telekre kellett megfelelő épületet tervezni – a feladatot zseniálisan oldotta meg: teljesen eredeti alaprajzot alkotott. A templom alaprajza gyakorlatilag egyszerű négyzet, amiben azonban átlós elrendezést alkalmazott. Az egyik sarokban helyezte el a tornyot, annak aljában a bejárati csarnokkal, a szemközti sarokban pedig a szószék áll. Az Úrasztala a négyzet közepére került, a padozatok pedig a falakkal párhuzamosan helyezkednek el – a földszinten és a karzatban egyaránt –, a szószék és az Úrasztala felé nézve. Így a lelkész prédikáció közben senkinek sem fordít hátat, hangja kitűnően terjedhet, és az Úrasztalához mindenki viszonylag közel ülhet – ezáltal az istentisztelet közvetlenebbé válik.

A templom tömegalakítása tükrözi az alaprajzot: az épület meglehetősen zömök, ezt azonban jól ellensúlyozza a magasra nyúló, sugarasodó torony. A homlokzat legérdekesebb része valóban a torony, ezen figyelhetők meg legszebben a szecesszió jegyei, de hű maradt az alföldi hagyományokhoz is. (Jellegzetesen alföldi szokás ugyanis nyerstégla alkalmazása a homlokzaton – kö hiányában már a középkortól így építették a középületeket, példa erre a szegedi Dömötör-torony.) A szecesszió lényege a klasszikus építészeti tagozatok elhagyása, új formák kialakítása, valamint a díszes, főleg ornamentális dekoráció. A susányi templom tornya felfelé keskenyedő, teljesen tagolatlan törzse és a hegyes kúp alakú sisakja formabontó volt. A legnagyobb újdonság azonban az, hogy maga a toronysisak is téglából van, és csupán egy keskeny párkány választja el a törzstől – de ez a párkány is formabontó, hiszen a toronyórak fölött boglyaívet rajzolva halad tovább, ez az ív pedig nagyon jellemző a szecesszióra.

A református templomok alaprajza kezdetben egyszerű, téglalap alakú volt, amelynek közepén helyezték el az Úrasztalát, mellette pedig a szószéket – jó példa erre a vásárhelyi Ótemplom. Az ilyen elrendezés azonban akusztikailag nem előnyös, ezért – mivel a vallás rugalmassága megengedte – az építészek kísérleteztek újabb és újabb alaprajzi megoldással. Magyarországon az első rendhagyó templom a szegedi Kálvin téri református templom volt: háromszögű magjának két oldalához egy-egy félköríves téregység, harmadik oldalához pedig egy rövid hosszház kapcsolódik, az Úrasztalát a háromszög közepén, a szószéket pedig annak csúcsában helyezték el. Az így kialakult centrális tér akusztikája kitűnő, ideális a református szertartáshoz.

(a téglák színét az égetés hőmérsékletével lehet szabályozni): a nagy, összefüggő falak sárgás, míg a lábazat, a sarkok, a párkányok és az ablakok körüli felületek pirosas téglából állnak. A homlokzat legszebb díszei azonban a párkányok és ablakok alatt sorakozó festett falmezők: ezekben a szecesszióra oly jellemző virágmotívumok láthatók.

Az építkezés 1909-ben kezdődött, a következő év májusában pedig Pap Imre lelkész fel is szentelte a kész templomot. Borsos József Vásárhelyen ugyan nem tervezett több épületet, Debrecenben azonban hatalmas életművet hozott létre, épületei máig meghatározzák a város arculatát.

Bodó Péter